

UDK 27-242.5-277.2  
Primljeno: 7. 8. 2019.  
Prihvaćeno: 7. 4. 2020.  
Izvorni znanstveni rad

## »AKO ČINIŠ DOBRO, VEDRINOM ODSIJEVAŠ« (Post 4,7a) TEKSTUALNE NEJASNOĆE I TEOLOŠKA PORUKA KNJIGE POSTANKA 4,7

Anto POPOVIĆ

Franjevačka teologija – Sarajevo  
Aleja Bosne Srebrene 111, BiH – 71 000 Sarajevo  
anto.popovic@gmail.com

### Sažetak

Težište je ovoga članka na analizi problematičnih hebrejskih riječi i izričaja u Post 4,7. Te problematične izričaje važno je integrirati u širu misaonu cjelinu pa se stoga odmah poslije uvoda donosi transkripcija i interlinearni prijevod ne samo sedmog nego i šestog retka (4,6-7), jer ta dva retka oblikuju jednu misaonu cjelinu. Zatim su Božje pitanje i upozorenje u 4,6-7 smješteni u neposredni kontekst narativnog slijeda koji dovodi do bratoubojstva (4,1-8). Potom se analizira šest nejasnoća u tekstu Post 4,7 i donosi jedno pojednostavljeno i jedno usložnjeno tumačenje nejasnoća u Post 4,7. Članak završava zaključkom o teološkoj poruci Post 4,7.

*Ključne riječi:* činiti dobro – *heṭib*/הֵיטִיב (yaṭab/יָטַב), dizanje (lica) – *sə'et*/תָּשַׂע, predator – *robeš*/רֹבֵשׁ, žudnja njegova – *tašūqato*/תְּשׁוּקָתוֹ, vladaj nad njim – *timšol-bo*/תִּמְשֹׁל-בּוֹ.

### Uvod

Hebrejski tekst sedmoga retka u četvrtom poglavlju Knjige Postanka (Post 4,7) sadrži nekoliko tekstualnih, gramatičkih i sintaktičkih teškoća, odnosno nejasnoća koje čine ovaj redak ne samo najtežim retkom u četvrtom poglavlju Knjige Postanka nego i jednim od najtežih redaka u cijeloj Hebrejskoj Bibliji.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Rabinska predaja ubraja redak Post 4,7 među najteže retke Hebrejske Biblije. Talmud (*Yoma* 52a-b) spominje taj redak kao jedan od pet redaka (Post 4,7; 49,6-7; Izl 25,33; Izl 17,9; Pnz 31,16) u Hebrejskoj Bibliji čija je sintaksa tako složena da je zapravo nemoguć razumljiv prijevod. Usp. Matthew Richard SCHLIMM, *At sin's entryway* (Gen 4,7). A reply

Neki autori čak smatraju da je taj redak nemoguće prevesti i stoga odustaju od prevođenja teško razumljivih riječi i izričaja toga retka.<sup>2</sup>

Hebrejski tekst u Post 4,7 doista je izazov za prevoditelje. Čini se da je za razumljiv prijevod toga retka neophodno parafrazirati, tj. interpretirati i dopuniti pojedine riječi i izričaje da bi se smisljeno mogli uklopiti u misaonu cjelinu cijeloga retka, odnosno cijeloga rečeničnog sklopa.

Potrebno je, ipak, napomenuti da teškoće toga retka nisu vezane uz razumljivost tekstualnog oblika pojedinih riječi, nego teškoće nastaju zbog misaono-sadržajne nedorečenosti i izoliranosti pojedinih izričaja i zbog neslaganja u gramatičkom rodu između pojedinih riječi u tom retku.

Unatoč tekstualnim nejasnoćama vezanim uz sintaktičku nedorečenost i neusklađenost pojedinih izričaja, moguće je ipak razabrati smisao i temeljnu poruku toga retka kao cjeline. Riječ je o neosporno važnoj poruci.

Važnost poruke sadržane u Post 4,7 proizlazi iz neposrednog konteksta. Naime, taj redak (4,7) sastavni je dio Božjeg izravnog govora upućenog Kajinu u 4,6-7. Dakle, važnost ovih riječi u 4,6-7 dolazi od onoga tko izgovara te riječi, a to je Jahve.

Te riječi su u Post 4,6-7 važne i zbog trenutka u kojem su one izrečene, odnosno zbog njihova položaja (smještaja) unutar strukture šireg odlomka (4,1-16) kao i zbog teme o kojoj govore. Naime, te riječi Bog je uputio Kajinu nakon njegove gnjevne reakcije na zapostavljenost u odnosu na brata Abela (4,3-5).

Riječ je o božanskom upozorenju (4,7), koje je željelo pomoći Kajinu da u kritičnom trenutku (4,5b-6) nadvlada osjećaje gnjevne zavisti i mržnje prema bratu Abelu i da izbjegne zločin bratoubojstva (4,8).

Božje riječi upućene prvom čovjeku drugoga biblijskog pokoljenja predstavljaju temeljnu i trajnu poruku Biblije svim kasnijim pokoljenjima ljudi, a ta poruka glasi da je potrebno činiti dobro i činjenjem dobra nadvladati prijeteću opasnost zla (4,7; usp. Rim 12,21).

---

to C. L. Crouch, u: *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*, 124 (2012.) 3, 409–415, ovdje: 409, bilješka 3. Također Adalbert REBIĆ konstatira da je sedmi redak (4,7) vrlo teško točno prevesti. Usp. Adalbert REBIĆ, Kajin i Abel (Post 4,1-16), u: Marko JOSIPOVIĆ – Božo ODOBAŠIĆ – Franjo TOPIĆ (ur.), *U službi riječi i Božjega naroda*, Zbornik radova u čast mons. dr. Mati Zovkiću, Sarajevo, 2007., 59–82, ovdje: 74: »Ovaj je redak vrlo teško točno a opet razumljivo prevesti. [...] on doista ima podosta kritičko-tekstualnih poteškoća.«

<sup>2</sup> Usp. Johanna ERZBERGER, *Kain, Abel und Israel. Die Rezeption von Gen 4,1-16 in rabbinischen Midraschim*, Stuttgart, 2011., 44. Autor Jacob uopće nije pokušao prevesti dvije pogodbene rečenice u Post 4,7. Njegova analiza je usredotočena na analizu pojedinih/konkretnih teškoća u dvije pogodbene rečenice u Post 4,7. Usp. Benno JACOB, *Das Buch Genesis*, Stuttgart, 1934./2000., 138–139.



ili gdje se jedna hebrejska riječ prevodi dvjema-trima hrvatskim riječima (npr. תִּיבִּיב / *teṭib* – češ-činiti-dobro) .

Spojnicom u superskriptulekspONENTU (ֿ) povezane su riječi hrvatskog prijevoda gdje su u hebrejskom izvorniku dvije riječi povezane horizontalnom crticom koja se u hebrejskom zove *maqṣef*/מקף – poveznica (npr. תִּמְשֹׁל־בו / *timšol'bo* – vladaj nad...)³

Dva prstenalkružića u superskriptulekspONENTU (°) ukazuju da pojedini hebrejski prijedlozi ili veznici nisu uopće, ili nisu izravno prevedeni u hrvatskoj Bibliji. Tako, primjerice, prijedlog לָקַח nije izravno preveden u hrvatskom prijevodu (לִקְחָהּ / *'el'qayin* – Kajinu°), nego je značenje toga prijedloga ugrađeno u padežni nastavak dativa imenice.

U obloj zagradi ( ) nalazi se u hrvatskom prijevodu dva puta umetnuto 3. lice prezenta jednine pomoćnog glagola biti, a koji se ne nalazi u hebrejskom izvorniku [npr. הִלְכָהּ / *wə'eleka* – i prema tebi (je) ...].

U četvrtom redu tabele, ispod doslovnog/interlinearnog hrvatskog prijevoda, donesen je prijevod tzv. *Zagrebačke Biblije* (= ZB), ali tako da i taj prijevod ZB slijedi pravac čitanja hebrejskog teksta s desna na lijevo. Prijevod Staroga zavjeta ZB najrašireniji je prijevod na hrvatskom govornom području i nalazi se također u *Jeruzalemskoj Bibliji* (= JB) i u *Ekumenskoj Bibliji* (= TOB).⁴

Pojašnjenje znakova u četvrtom redu tabele, tj. u tekstu prijevoda *Zagrebačke Biblije*: Tilda (~) označava one dijelove prijevoda *Zagrebačke Biblije* koji se podudaraju s hrvatskim interlinearnim prijevodom.

Kosom crtom prekrizišeno slovo (Ø) označava ispuštanje hebrejskih riječi u prijevodu ZB. Tako, primjerice, hebrejski izričaji: הִלְכָהּ/wə'leka, תִּשְׁמַחְךָ/təšūqato, הִלְכָהּ/wə'attah u 4,7 uopće nisu prevedeni u tekstu ZB.

U obloj zagradi: ( ) prijevoda ZB nalazi se riječ koje nema u hebrejskom izvorniku. Tako, primjerice, riječi u obloj zagradi: »griješ (ti je kao zvižer) što [...] vreba« (4,7) ne nalaze se u hebrejskom izvorniku.

U vitičastoj zagradi: { } u hrvatskom prijevodu ZB nalazi se onaj dio teksta koji nije izravni prijevod hebrejskog izvornika, nego je više parafrazirani prijevod dotičnog hebrejskog izričaja. Tako, primjerice, hebrejsku riječ נִסְפָּה/sə'et ZB prevodi: ... {odsijevaš-vedrinom}... Taj prijevod ZB nije doslovni/literalni, nego više parafrazirani, odnosno protumačeni prijevod izvornog hebrejskog oblika.

Prijevod Post 4,6-7 u ostalim izdanjima Biblija na hrvatskom jeziku kao što su: *Šarićeva Biblija* (= ŠB), *Franjevačka Biblija* (=FB), *Varaždinska Biblija* (= VB) i *Katančićeva Biblija* (= KB) naveden je samo ako odstupa od hrvatskog interlinearnog prijevoda, odnosno od hebrejskog izvornika i od prijevoda ZB, i do-

³ O hebrejskom interpunkcijskom znaku »maqṣef« vidi: Marijan VUGDELIJA, *Gramatika hebrejskoga biblijskog jezika*, Split, 2016., 19, § 2.6.

⁴ Bibliografski podatci o trima navedenim izdanjima Biblije na hrvatskom jeziku glase: *Zagrebačka Biblija: Biblija. Stari i Novi zavjet*, Zagreb, 2015.; *Jeruzalemska Biblija*, Zagreb, 1996.; *Ekumenska Biblija: Stari zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije*, Zagreb, 2011.

nesen je u bilješkama koje su označene grčkim slovima u superskriptu/ekspONENTU u hrvatskom interlinearnom prijevodu, u trećem redu tabele.<sup>5</sup>

Bilješke u hrvatskom interlinearnom prijevodu koje upućuju na varijantne prijevode u hrvatskim Biblijama:

<sup>a</sup> Umjesto: reče, *Šarićeva Biblija* (= ŠB) donosi: upita; <sup>b</sup> Izričaj: ... se raspalilo tebi, *Varaždinska Biblija* (= VB) prevodi: ... se žestiš, *Katančićeva Biblija* (= KB): ... si se rasrdio; <sup>γ</sup> Umjesto: ... su pali obrazi tvoji, ŠB donosi: ... gledaš preda se tako mrko, KB: ... je spalo lice tvoje?; <sup>δ</sup> Umjesto: (po)dizanje, ŠB prevodi: smiješ slobodno podignuti pogled?, VB: nećeš li biti prihvaćen?, KB: primit ćeš; <sup>ε</sup> Umjesto: vrebajući/ležeći, ŠB prevodi: ne vrebaj li, VB: čučni, *Franjevačka Biblija* (= FB): vrag ... što vrebaj; <sup>ζ</sup> Pomoćnom glagolu: (je), VB još dodaje: *usmjerena*, a odnosi se na žudnju, dok ŠB dodaje: upravljen i odnosi se na grijeh; <sup>η</sup> Izričaj: žudnja njegova, KB prevodi: požuda nje, a ŠB uopće ne prevodi; <sup>θ</sup> Umjesto: vladaj nad njim, ŠB prevodi: ... mu ti moraš biti gospodar?, VB: ... ga moraš nadvladati, KB: ... ćeš mu gospodovati.

U VB kurzivom su napisane riječi: *usmjerena* (bilješka <sup>ζ</sup>) i *moraš* (bilješka <sup>θ</sup>). Tim kurzivom prevoditelj je očito želio ukazati da su te dvije riječi pridodate, tj. umetnute u prijevod hebrejskog teksta kako bi ga učinile razumljivijim.

## 2. Neposredni kontekst Božjeg pitanja i upozorenja u Post 4,6-7

Post 4,6-7 dio je šireg pripovijedanja o Kajinu i Abelu u Post 4,1-16. To se pripovijedanje svrstava u pripovijedanja o zločinu i kazni.<sup>6</sup> Ta književna vrsta definiira dva glavna dijela pripovijedanja: prvi dio govori o zločinu (4,1-8), a drugi dio (4,9-16) o kazni.<sup>7</sup>

Na početku prvog dijela pripovijedanja (4,1-8) nalazi se uvod (4,1-2) koji opisuje rođenje i zanimanja dvojice braće: Kajina i Abela. Zatim je naveden razlog Kajinove srdžbe i pogođenosti (4,3-5): Božje prihvaćanje Abelova žrtvenog prinosa i neprihvaćanje Kajinova žrtvenog prinosa. Potom su donesene

<sup>5</sup> Bibliografski podatci o navedenim izdanjima Biblije glase: *Šarićeva Biblija: Biblija. Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, 1. popravljeno izdanje, Sarajevo – Split – Tomislavgrad – Zagreb, 2006.; *Franjevačka Biblija: Stari zavjet. Novi zavjet*, Zagreb – Tomislavgrad, 2010.; *Varaždinska Biblija: Biblija*, Varaždin, 2012. (<https://www.hbn.hr/>); *Katančićeva Biblija: Sveto pismo Starog' i Novog' zakona*, 1. popravljeno izdanje, Zagreb, 2016.

<sup>6</sup> U prvih jedanaest poglavlja Knjige Postanka prevladavaju dvije književne vrste: 1) tekstovi nabiranja (riječ je prvenstveno o rodoslovljima: Post 4,17-26; 5,1-32; 6,9-10; 9,28-29; 10,1-32; 11,10-26.27.32) i 2) pripovjedački ili narativni tekstovi. Ti narativni tekstovi dijele se u tri skupine: a) pripovijedanja o stvaranju (Post 1,1-2,4a; 2,4b-15.18-24; 5,1b-2; 9,1-7); b) pripovijedanja o zločinu i kazni (Post 2,16-17; 3,1-24; 4,1-16; 6,1-4; 6,5-9,17; 11,1-9); c) pripovijedanja o civilizacijskim dostignućima (Post 4,17b.20b.21b.22b; 5,28b; 9,2-3; 10,8-9). Dakle, Post 4,1-16 je narativni tekst i svrstava se u skupinu pripovijedanja o zločinu i kazni. Prethodno klasificiranje tekstova u Post 1-11 preuzeto je od Claus WESTERMANN, *Genesis 1-11*, Neukirchen-Vluyn, <sup>3</sup>1983., 24-25.

<sup>7</sup> Detaljniju strukturu teksta u Post 4,1-16 vidi u: Anto POPOVIĆ, Krv brata tvoga vapije meni. Knjiga Postanka 4,1-16, u: Anto POPOVIĆ, *Biblijske teme*, Zagreb, 2004., 45-61, ovdje: 46-48. Usp. također Adalbert REBIĆ, Kajin i Abel (Post 4,1-16), 64-65.

Božje riječi upućene Kajinu (4,6-7). Odmah poslije tih Božjih riječi opisano je Kajinovo ubojstvo brata Abela (4,8).

Prema tomu, Božje riječi upućene Kajinu u 4,6-7 odgovor su na Kajinovu pogođenost o kojoj govore prethodni redci (4,3-5) i funkcioniraju kao božansko upozorenje koje želi pomoći Kajinu da nadvlada postojeću situaciju srdžbe i da izbjegne zločin bratoubojstva.<sup>8</sup>

### 2.1. Božje pitanje upućeno Kajinu (4,6)

Iznenaduje da se u 4,6 Bog izravno zanima za Kajina, nakon što u prethodnom retku (4,5) Bog nije pogledao Kajinov žrtveni prinos. To pokazuje da Bog nije pristran, nego je blagonaklon prema obojici braće.

Božje pitanje postavljeno Kajinu zašto je on srdit i namrgođen nije jednostavno traženje informacije, nego je to pitanje zapravo božanski poziv upućen Kajinu da on preispita razloge i posljedice svojega gnjeva i svoje obeshrabrenosti.<sup>9</sup> Cilj tog Božjeg pitanja je potaknuti promjenu u Kajinovu držanju i u njegovu duševnom stanju.

Nejednakost među jednakima izazovna je i u sebi krije opasnu zamku. Zbog nejednakosti Kajin je obuzet gnjevom koji ga može navesti da Abela ne smatra više svojim bratom nego rivalom kojega treba eliminirati. Upravo Božji govor upravljen Kajinu ukazuje da njegovo stanje srdžbe i potištenosti nije bezazleno.<sup>10</sup>

<sup>8</sup> Božje riječi upućene Kajinu u 4,6-7 nalaze se između Božjeg odbacivanja Kajinova žrtvenog prinosa (4,3-5) i Kajinova ubojstva brata Abela (4,8). Prema tomu, bratoubojstvo nije izravna Kajinova reakcija na Božje odbacivanje njegova žrtvenog prinosa u 4,3-5, nego ono nastupa kao posljedica Kajinova tvrdokornog odbacivanja Božjeg upozorenja i savjeta u 4,6-7. Gledano retrospektivno, Kajinovo odbacivanje Božjih riječi u 4,6-7 opravdava Božje odbacivanje Kajinova žrtvenog prinosa u 4,3-5. Usp. Jan Christian GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1–11*, Göttingen, 2018., 166.

<sup>9</sup> Prvi dio Božjeg pitanja upućenog Kajinu u 4,6: »Zašto si ljut?« doslovno bi trebalo prevesti: »Zašto se raspalilo tebi?« Riječ je o sinonimnim hebrejskim izričajima: »gorjeti/(za)paliti nos – אָרַךְ לְנֶפֶשׁ i »gorjeti/(za)paliti komu – לְאִישׁ«, koji često imaju isto značenje (Post 31,36; 34,7; Br 16,15). Usp. Victor P. HAMMILTON, *The Book of Genesis. Chapters 1–17*, Grand Rapids (MI), 1990., 224. I u drugim tekstovima ta reakcija u obliku raspaljene/gnjevne frustracije prethodi činu ubojstva (usp. Post 34,7ss; 1 Sam 18,8ss). Usp. Luciano MANICARDI, *L'omicidio è un fratricidio (Gen 4,1-16)*, u: *Parola, spirito e vita: quaderni di lettura biblica*, 32, Bologna, 1995., 11–26, ovdje: 21. Nutarnje stanje gnjeva očituje se izvanjski u obaranju lica (doslovno: »i zašto su pali tvoji obrazi/tvoje lice?«). To obaranje lica tumači se kao gubitak sposobnosti komuniciranja s bližnjima. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1–11 übersetzt und ausgelegt*, Freiburg, 2018., 285–286.

<sup>10</sup> Bog želi da Kajin nadvlada trenutnu krizu i opasnost. Te Božje riječi upućene Kajinu ukazuju na njegovu sposobnost slobodnog odlučivanja. Drugim riječima, Kajin je u sta-



## 2.2. Božje upozorenje upućeno Kajinu (4,7)

U tom retku nastavlja se Božji govor upućen Kajinu iz prethodnog retka. Božji govor formuliran je kao savjet Kajinu kako nadvladati negativne osjećaje gnjeva i potištenosti (4,7a) i kao upozorenje na opasnost kojoj je on izložen u trenutnoj situaciji (4,7b).

Taj redak (4,7) sadrži dvije upitno-pogodbene rečenice (4,7a.7b) i jednu izjavno-zapovjednu (uskličnu) rečenicu (4,7c).<sup>11</sup>

Dvije upitno-pogodbene rečenice govore o dvjema oprečnim mogućnostima: 4,7a govori o činjenju dobra i o podizanju (lica), dok 4,7b govori o nečinjenju dobra i posljedica toga.<sup>12</sup>

Tvrdnja/izjava (ili: zapovijed, ili: poziv/obećanje u obliku usklika) u 4,7c govori o vladanju nad zlom silom, tj. predatorom/*robešom*, koji vreba u zasjedi. Ta treća rečenica potiče Kajina da se odlučno suprotstavi prijetećoj opasnosti.

Božje riječi u 4,7 stavljaju pred Kajina dva alternativna načina ponašanja: činiti dobro ili ne činiti dobro. Bog savjetuje Kajinu da prihvati prvu alternativu, da se odluči za činjenje dobra kao izlaz iz trenutne situacije srdžbe i potištenosti. Ako se odluči za drugu alternativu, tj. za nečinjenje dobra, Kajin će

---

nju svojim voljnim činom kontrolirati svoje osjećaje. Ako on to ne učini, tada će njegovi osjećaji srdžbe i potištenosti ovladati njime. Usp. Nahum M. SARNA, *Genesis / Bereshit*, Philadelphia – New York – Jerusalem, 1989., 33.

<sup>11</sup> Upitna čestica *ha/ā* povezana s negacijom *lo'ā* obično se nalazi na početku retoričkog pitanja na koje se očekuje potvrđan odgovor. Ipak, u Post 4,7 riječ je o specifičnoj konstrukciji jer upitna čestica i negacija (*ālo'ā*) stoje na početku pogodbene rečenice koja govori o dvjema oprečnim mogućnostima (*ā'ā ... ā*) s različitim, odnosno oprečnim posljedicama. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 288. O upitnim i pogodbenim rečenicama u biblijskom hebrejskom jeziku vidi u: Marijan VUGDELIJA, *Gramatika hebrejskoga biblijskog jezika*, 251–253, § 4.1.3.1.–2.

<sup>12</sup> Glagol *yaʿtab/בִּטַּח* u konjugaciji qal znači »biti dobar«, a u konjugaciji hifil (*heʿtib/בִּטַּחְתִּי*) znači »činiti/raditi dobro«. Taj glagol može imati adverbijalnu funkciju, tj. može biti upotrijebljen s nekim drugim glagolom da opiše uspješno obavljenu radnju, npr. »vidjeti dobro« (Jr 1,12: *dobro vidiš*), »svirati dobro« (Ez 33,32). U Post 4,7 taj je glagol upotrijebljen u hifilu (*בִּטַּחְתִּי*), ali bez objekta. Kontekst ukazuje da bi se Kajin trebao ponašati dobro, usprkos zagonetnoj nejednakosti koju je prouzročilo Božje gledanje na njegov žrtveni prinos. Tumačenje toga glagola u smislu Kajinova činjenja dobra Abela nema izričitu potporu u tekstu, međutim, kontekst ne isključuje potpuno ni tu konotaciju. Usp. Jean L'HOURL, *Genèse 2,4b–4,26: Commentaire*, Leuven, 2018., 383. Bog kazuje Kajinu također koje će biti posljedice njegova nečinjenja dobra. Jedina paralela za čovjekovo nečinjenje dobra nalazi se kod Job 24,21, gdje Job osuđuje ponašanje grešnika, koji nije činio dobro potrebitoj osobi. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 289. O hrvatskom značenju glagola *yaʿtab/בִּטַּח* u konjugaciji qal i hifil vidi u: Rudolf AMERL, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1997., 102.

postati plijenom sile koja vreba u zasjedi. Zbog toga Bog poziva Kajina da se odupre toj sili zla, priklanjajući se putu dobra.<sup>13</sup>

Božje riječi upućene Kajinu poštuju njegovu slobodu i prepuštaju njemu da donese konačnu odluku i da odabere jednu od dvije mogućnosti. Bog skreće pozornost na posljedice dvaju alternativnih načina ponašanja i na taj način želi pomoći Kajinu da odabere alternativu s pozitivnim ishodom.

Odabir između tih dviju alternativnih mogućnosti pred kojima se nalazi Kajin zapravo je egzistencijalna situacija s kojom se neprestano i neizbježno suočava svaki čovjek u svome djelovanju.

### 3. Šest nejasnoća u tekstu Post 4,7

Postoji više morfoloških, sintaktičkih i leksičkih nejasnoća u tom retku (4,7). Može se, ipak, izdvojiti šest konkretnih nejasnoća: 1) Što je objekt infinitiva konstruktivnog *sə'et*/שִׂעַת u 4,7a?; 2) Kako protumačiti neslaganje u gramatičkom rodu između *ħaṭṭa't*/חַטָּאת i *robēs*/רֹבֵעַ u 4,7b?; 3) S kojom imenicom su povezani zamjenični sufiksi u izričajima: *ṭəšūqato*/תְּשׁוּקָתוֹ (4,7b) i *bo*/בוֹ (4,7c)?; 4) Koje je kontekstualno značenje riječi vrata – *petah*/פֶּתַח u 4,7b?; 5) Tko je subjekt žudnje/želje u izričaju *wə'ele<sup>a</sup>ka ṭəšūqato* / וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ (4,7b)?; 6) Što je objekt u izričaju *timšol-bo* / תִּמְשֹׁל-בוֹ i koje je točno značenje yiktola »*timšol*« u 4,7c?

#### 3.1. Prva nejasnoća: Što je objekt infinitiva konstruktivnog *sə'et*/שִׂעַת u 4,7a?

Riječ je o infinitivu konstruktivnom konjugacije qal od glagola *nasa'*/נָסַא' koji znači »dizati, nositi«, ali objekt toga glagola nije naveden.

Najrašireniji odgovor na to pitanje polazi od značenja »podići, dići« toga glagola *nasa'* i povezuje se s glagolom suprotnog značenja »pasti – *napal*«/נָפַל koji se javlja u prethodnim redcima (4,5-6). Budući je glagol »*napal*« u Post 4,5-6 povezan s licem (doslovno: *obrazi/lice* – פָּנִים) u opisu Kajinova duševnog stanja (4,6b: וְלִמָּחָה נָפְלוּ פָּנָיו – i zašto su pali obrazi/lice tvoje; usp. 4,5), stoga većina autora povezuje glagol *nasa'* u 4,7a s izrazom Kajinova lica.<sup>14</sup>

<sup>13</sup> Božje riječi upućene Kajinu da on treba (nastaviti) činiti dobro ukazuju da je Kajin u stanju činiti dobro (usp. Am 5,15). Dakle, Kajin je slobodan i on može donijeti ispravnu odluku. Usp. Walter BRUEGGEMANN, *Genesis*, Atlanta (GA), 1982., 57.

<sup>14</sup> Iako objekt infinitiva konstruktivnog u 4,7a (שִׂעַת) nije izričito naveden, paralelizam s prethodnim retkom (4,6b) ukazuje da je imenica *lice* – פָּנִים/פָּנֵה mogućí objekt glagola *nasa'*/נָסַא'. Vrlo je vjerojatno da je *nasa'* dio krnjeg/eliptičkog izričaja, čiji objekt se nalazi u neposrednom kontekstu. Budući se u prethodnom tekstu (4,5b-6) govori o »oborenim licu/obrazima«, može se, dakle, zaključiti da je u 4,7a riječ o skraćenom ili krnjem izričaju



Ako se u hebrejski tekst, poslije infinitiva konstruktivnog  $\text{נָסַף/סֵ'et}$  umetne izričaj »obrazi/lice tvoje – *paneka/פָּנֶקָא*« tada se dobiva sljedeći prijevod: »ako činiš dobro, tada [će biti] podizanje [lica tvoga]«. Taj prijevod hebrejskog oblika  $\text{נָסַף/סֵ'et}$  (»podizanje [lica tvoga]«; 4,7a) naglašava kontrast u odnosu na prethodno »padanje/obaranje« Kajinova lica (4,5-6). Dakle, ako Kajin ne padne u trenutku iskušenja, tada će nastupiti promjena u njegovu duševnom stanju. Ako Kajin – čije lice je oboreno/namrgođeno – nastavi činiti dobro, tada će podići svoje lice, tj. bit će u ispravnom odnosu prema Bogu i bližnjima, odnosno moći će vedro komunicirati s bližnjima (usp. 2 Sam 2,22; Job 11,15; 22,26).<sup>15</sup>

Drugi prijedlog tumači taj infinitiv konstruktivni  $\text{נָסַף/סֵ'et}$  kao imenicu koja znači »oprostenje«. Naime, glagol  $\text{נָסַף/nasa'}$  može također imati značenje: »oprostiti« (usp. Post 5,17). *Targum Onkelos* prevodi u tom smislu riječ  $\text{נָסַף/סֵ'et}$ .<sup>16</sup> Kada je Bog subjekt glagola  $\text{נָסַף/nasa'}$ , tada taj glagol ima značenje »oprostiti« krivicu (*awon/אָוֹן*), prijestup (*peša'/פֶּשָׁא*), grijeh (*haṭṭa't/חַטָּאת*).<sup>17</sup>

Treći prijedlog tumači  $\text{נָסַף/סֵ'et}$  polazeći od značenja »prihvatiti«, budući da glagol  $\text{נָסַף/nasa'}$  može imati također to značenje (usp. Sir 6,26).<sup>18</sup> Ako se pretpostavi da je Bog subjekt tog glagola, tada bi bila riječ o Božjem prihvaćanju Kajinova žrtvenog prinosa. Ako se, međutim, pretpostavi da je Kajin subjekt

»podići lice/obraz«. Taj izričaj »podizanje [lica/obraz]« u kontekstu je moguće tumačiti na više načina: 1) Kajin će podići vlastito lice, tj. on će moći bez srdžbe susresti Boga i bližnjega (usp. 2 Sam 2,22; Job 22,26); 2) Kajin će podići svoje lice prema Abelu, tj. moći će dobronamjerno prihvatiti Abela, usprkos osjećaju zavisti (usp. Post 32,21); 3) Bog će podići lice Kajinovo, u smislu da će Bog (blago)naklono prihvatiti Kajina usprkos Božjem prethodnom odbacivanju njegova žrtvenog prinosa (usp. Job 42,8-9); 4) Bog će podići svoje lice, tj. Bog će naklono pogledati (svratiti svoj pogled) na Kajina (usp. Br 6,26). Usp. Jan C. GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1–11*, 163.

<sup>15</sup> Tim riječima Bog je želio dati nadu Kajinu da se njegovo tjelesno držanje i njegovo nutarnje raspoloženje mogu promijeniti nabolje. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 289. Izričaj »podići lice« opisuje »den Zustand eines zwischen Personen bestehenden Verhältnisses...« Usp. Hee-Sook BAE, *Bin ich Hüter meines Bruders? Eine Überlegung zur Stellung Kains in Gen 4,1-16*, u: *Vetus Testamentum*, 66 (2016.) 3, 365–377, ovdje: 372.

<sup>16</sup> Usp. Benno JACOB, *Das Buch Genesis*, 140; Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 288.

<sup>17</sup> Tako, primjerice, glagol  $\text{נָסַף}$  ima značenje »oprostiti« kada je upotrijebljen s imenicom *awon/אָוֹן* (usp. Lev 10,17; Br 5,31; 14,18; 1 Sam 25,28; Iz 33,24; Hoš 14,3; Mih 7,18; Ps 85,3), ili s imenicom *peša'/פֶּשָׁא* (usp. Post 50,17; Izl 23,21; Jš 24,19; Job 7,21; Ps 32,1), ili s *haṭṭa't/חַטָּאת* (usp. Post 50,17; Lev 10,17; Br 18,32; Jš 24,19; 1 Sam 15,25; Ps 25,18; 32,5). Usp. Jean L'HOURE, *Genèse 2,4b–4,26*, 382, bilješka 51. Značenje »oprostiti« glagola  $\text{נָסַף/nasa'}$  kada je riječ o »grijehu« primjenjuje se na Post 4,7 tako da se imenica »grijeh – *haṭṭa't/חַטָּאת*« iz 4,7b premješta u 4,7a i smješta odmah iza oblika  $\text{נָסַף/סֵ'et}$  kao njegov izravni objekt. Radilo bi se o izričaju *sa'et haṭṭa't / חַטָּאת נָסַף* koji označava opraštanje grijeha: »... ako činiš dobro, [tada/to je] oprostjenje [grijeha]...« To se tumačenje temelji na pretpostavljenoj pogrešci pisara koji je nesvjesno premjestio imenicu  $\text{חַטָּאת}$  iz prve rečenice (4,7a) u drugu rečenicu, tj. u 4,7b.

<sup>18</sup> Usp. Luis ALONSO SCHÖKEL, *Dizionario di Ebraico Biblico*, Cinisello Balsamo (Milano), 2013., 570.

toga glagola, to bi značilo da će Kajin biti u stanju prihvatiti način na koji je Bog pogledao na žrtvene prinose dvojice braće.

Glagol נָשָׂא/*nasa*’ može također imati značenje: »nositi«, ili »podnositi« tetret/breme, u materijalnom ili moralnom smislu (Post 44,1; Izl 27,7; Pnz 1,9; Jr 17,27; Izr 30,21). Ako se to značenje primjeni na 4,7a, tada bi to značilo da je Kajin – ustrajavajući u dobru – trebao »nositi/podnositi« svoju frustraciju.

Glagolska imenica נִשְׂאָה može također označavati »dostojanstvo, veličinu i veličanstvo« (Post 49,3: *ponos, dostojanstvo*; Hab 1,7: *veličina, ponos*; Job 31,23: *veličanstvo*). To značenje bi ukazivalo da će Kajin steći/zadobiti svoje dostojanstvo (נִשְׂאָה) ako nastavi činiti dobro i ako čineći dobro nadvlada svoju srdžbu.<sup>19</sup>

### 3.2. Druga nejasnoća: Kako protumačiti neslaganje u rodu između *ḥaṭṭa’ t*/חַטָּאת i *robes*/רָבַח u 4,7b?

Imenica חַטָּאת/*ḥaṭṭa’ t* – grijeh je ženskoga roda, dok je muškoga roda *robes*/רָבַח, particip jednine konjugacije qal, od glagola *rabaš*/רָבַח. Taj glagol רָבַח može značiti »ležati/leći« (u smislu odmaranja) kao što to čine ovce u stadu (usp. Post 29,2: *plandovati*), ili kao što to čini više životinja zajedno (Iz 11,6: *ležati*), ali taj glagol može označavati također odmor ljudi (Iz 14,30: *počivati*; Ez 34,14). Taj glagol može označavati i »ležanje, odmaranje« divljih životinja koje se nitko ne usuđuje probuditi, jer su tada vrlo opasne (usp. Post 49,9: *ležati potrbuške*; Iz 13,21: *počivati*; Zah 2,14: *prebivati*). Taj glagol opisuje, dakle, ležanje koje u sebi može sadržavati opasnost. Post 49,9 očit je primjer da taj glagol može biti povezan sa značenjem »ležanje u zasjedi«.<sup>20</sup>

<sup>19</sup> Usp. Jean L’HOUR, *Genèse 2,4b–4,26*, 382–383.

<sup>20</sup> Taj se glagol javlja 30 puta u Hebrejskoj Bibliji. Od toga ukupnog broja upotreba glagola *rabaš*/רָבַח javlja se 24 puta u konjugaciji qal i 6 puta u konjugaciji hifil. Temeljno značenje toga glagola je »(o)pružiti se, leći/lijegati, odmarati; šćućuriti se, čučnuti/čučati; uhoditi, vrebati, biti u zasjedi«. Usp. Luis ALONSO SCHÖKEL, *Dizionario di Ebraico Biblico*, 768. Subjekt toga glagola su prije svega domaće životinje: stada ovaca (Post 29,2; Pj 1,7; Iz 17,2; Jr 33,12: pastiri odmaraju stada), magarac (Post 49,14; Izl 23,5), magarica (Br 22,27), tele (Iz 27,10); ali i sve druge životinje (Sef 2,14: *zvijeri svakojake*), ptice (Pnz 22,6); nojevi (Iz 13,21); krokodil (Ez 29,3; 34,14); lavica (Ez 19,2), lavići (Ps 104,22); lav/ris zajedno s kozličem (Iz 11,6), mladunče od krave i od medvjedice (Iz 11,7). Čovjek je samo rijetko subjekt toga glagola u doslovnom smislu, tj. u smislu da čovjek leži/odmara (Job 11,19), ili da pastiri odmaraju stada (Jr 33,12).

U metaforičnom smislu subjekt toga glagola mogu biti također ljudski likovi i taj počinak/ležanje ljudi jest Božji dar. Tako, primjerice, Bog daje odmor psalmistu na poljanama zelenim (Ps 23,2). Prorok najavljuje da će siromasi počivati u pouzdanju (Iz 14,30), da će ostatak doma Judina odmarati u kućama aškelonskim (Sef 2,7), da će ostatak Izraelov odmarati nesmetano (Sef 3,13). Ovce kojima Bog daje da počivaju u dobrim ovčnjacima slika su Božjeg naroda (Ez 34,14-15).

Ovaj izričaj רבץ חטאת često se prevodi tako da se uspostavi izravna povezanost između tih dviju hebrejskih riječi, usprkos razlici u gramatičkom rodu. Smisao toga prijevoda je sljedeći: »grieh (koji) vreba«. U tom prijevodu imenica »חטאת/haṭṭa't« shvaćena je kao personificirana stvarnost.<sup>21</sup>

Postoji također prijedlog da se riječ robes/רבץ tumači kao personificirana stvarnosti. Taj se prijedlog temelji na akadskoj riječi »rabišu« koja je particip od akadskog korijena »rbs«, kao što je particip i hebrejska riječ robes/רבץ u 4,7. Ta akadaska riječ označava posebnu vrstu demona, ali može također označavati omraženog administrativnog ili sudskog službenika.<sup>22</sup>

Iz prethodnog proizlazi da robes/רבץ u 4,7 ne bi trebalo tumačiti kao particip, nego kao imenicu. U tom slučaju, robes je apozicija koja zorno tumači opasnost/prijetnju koja dolazi od grijeha: »grieh [je (kao)] predator.«<sup>23</sup>

---

Subjekt toga glagola mogu biti također blagoslovi (Post 49,25; Pnz 33,13: blagoslov bezdana što leži ispod) i prokletstva (Pnz 29,19). U tim tekstovima gdje je glagol *rabas*/רבץ povezan s blagoslovom ili prokletstvom, riječ je o pozitivnim ili negativnim mogućnostima koje će biti ostvarene u budućnosti.

Prevladava, dakle, pozitivno značenje toga glagola, koji opisuje »ležanje« kao odmaranje i počinak, ili »ležanje« u smislu zaštite ptica ili jaja (Pnz 22,6). Kontekst, međutim, može ukazati i na negativno značenje, kao što je to slučaj s magarcem koji leži pod preteškim teretom/tovarem (Izl 23,5) ili s magaricom koja liježe zato što je put zatvoren za svih strana (Br 22,27). Negativno značenje dolazi od prokletstva koje »vreba« (Pnz 29,19) ili od lava/lavice (Post 49,9). U Post 4,7a negativno značenje glagola *rabas*/רבץ proizlazi iz neposrednog konteksta i iz povezanosti toga glagola s imenicom grijeh – *haṭṭa't*/חטאת.

<sup>21</sup> Grijeh je zamišljen i predložen poput lava koji na pragu Kajinove kuće vreba plijen. Ta se slika javlja kod proroka Jeremije, gdje glagol *ṣṣq* opisuje »vrebanje« (Jr 5,6: ... *leopard vreba*...). Ponekad se riječ רבץ povezuje ne s חטאת nego s Kajinom, u smislu da »Kajinovo vrebanje« opisuje narav grijeha. Usp. Johanna ERZBERGER, *Kain, Abel und Israel. Die Rezeption von Gen 4,1-16 in rabbinischen Midraschim*, 50. Tako, primjerice, na temelju antitetškog paralelizma između *sə'et*/סאת i robes/רבץ autor L'Hour pretpostavlja da je Kajin stvarni subjekt i prvog i drugog glagolskog oblika. Usp. Jean L'HOURL, *Genèse 2,4b-4,26*, 384.

<sup>22</sup> U akadskim tekstovima doista se javlja perfidni demon *rabišu*. Osim etimološke povezanosti između robes i *rabišu* pretpostavlja se također moguća analogija između robes u 4,7 i toga akadskog demona *rabišu*, koji iz zasjede (»s leđa«) napada svoje žrtve. Ne treba isključiti mogućnost da je taj akadski demon bio poznat u hebrejskom jeziku kao ni mogućnost prijenosa značenja/slike tog demona *rabišu* na personificirani grijeh, koji vreba (*robes*) i spreman je napasti svoju žrtvu i domoći se nje. Usp. Jan C. GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1-11*, 164. Ime demona vjerojatno je odabrano zato što označava »ležanje, čučanje« za razliku od uspravnog stava, odnosno podizanja koje je implicitno u riječi *sə'et*/סאת. Tako Umberto CASSUTO, *A Commentary of the Book of Genesis. Part I: From Adam to Noah, Genesis I – VI 8*, Jerusalem, 1961., 211.

Grijeh, definiran kao predator/*robes*, opasna je stvarnost, koja vreba/uhodi kretanje čovjeka s nakanom da otkrije i iskoristi njegovu slabost. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1-11*, 289. Autor A. Rebić ukazuje da i Pavao shvaća grijeh »kao osobu ocrtanu demonskim crtama (Rim 6,20-23)«, Adalbert REBIĆ, Kajin i Abel (Post 4,1-16), 75, bilješka 40.

<sup>23</sup> Usp. Ludwig KOEHLER – Walter BAUMGARTNER, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Leiden, 2001., 1181: »רבץ חטאת Post 4,7 doslovno: grijeh je predator, tj.

Dakle, gramatičko neslaganje između *ḥaṭṭa't*/griješ (ženski rod) *robes*/predator (muški rod) može se protumačiti tako da se pretpostavi da je imenica *ḥaṭṭa't* subjekt, dok je *robes*, kao poimeničeni particip, imenski predikat.<sup>24</sup>

Tim izričajem יהוה Jahve upozorava Kaina da, zbog njegove srdžbe, on može postati plijenom grijeha, koji je predstavljen kao personificirana moć. Grijeh je (zamišljen kao) predator (koji vrebava) u zasjedi, na vratima [ljudskoga srca]. Srdžba (gnjev) se može pretvoriti u moć zla koje je u stanju uništiti ljudski život.

Izričaji »vrebati (u zasjedi)« (4,7b) i »padanje (obaranje) lica« (4,5b-6) opisuju položaj tijela koji je oprečan glagolu נָשָׂא/*nasa'*, odnosno hebrejskom obliku נִשְׂאָה/*sə'et* (4,7a). »Podići (lice)« znači prihvatiti komunikaciju, dok »oboriti lice« i »vrebati (u zasjedi)« označava ne samo prekid komunikacije, nego i negiranje egzistencije bližnjega. Prema tomu, »ne činiti dobro« očituje se u Kajinovu egzistencijalnom stavu.<sup>25</sup> U svakom slučaju, onaj tko »ne čini dobro« nalazi se u opasnosti.

### 3.3. Treća nejasnoća: S kojom imenicom su povezani zamjениčni sufiksi u תְּשׁוּקָתוֹ/*təšūqato* i בּוֹ/*bo*?

Dva puta je upotrijebljen sufiks muškoga roda osobne zamjenice trećega lica jednine: תְּשׁוּקָתוֹ/*təšūqato* – žudnja *njegova* (4,7b) i וְאֵתְּ תְּשׁוּקָתוֹ לְבוֹ/*wa'əttə təšūqato ləbo* – *ali ti vladaj nad njim* (4,7c). Ti zamjениčni sufiksi muškoga roda ne mogu se izravno povezati s prethodnom imenicom אִשָּׁתָּה, koja je ženskoga roda. Međutim, prethodno izloženo tumačenje neslaganja u gramatičkom rodu između

---

griješ vrebava (u zasjedi); יהוה je poimeničeni particip.« Također usp. Wilhelm GESENIUS – Emil KAUTZSCH – Arthur Ernest COWLEY, *Gesenius' Hebrew Grammar*, Oxford, 1910., 466–467, § 145u; André WÉNIN, Caïn. Un récit mythique pour explorer la violence, u: Vicente COLLADO BERTOMEU (ur.), *Palabra, prodigio, poesía. In memoriam Luis Alonso Schökel*, Rome, 2003., 37–53, ovdje: 46, bilješka 33. Polivalentno značenje glagola רָבַשׁ/*raša* proizlazi i iz činjenice da su u kulturama drevnog Bliskog istoka mitsko-demonske predodžbe bile povezivane sa svijetom životinja.

<sup>24</sup> Usp. Emanuele TESTA, *Genesi. Introduzione – Storia primitiva*, Torino – Roma, 1969, 108: »*robes* è da trattarsi non come participio, ma piuttosto come sostantivo«. Taj »*robes*/predator, koji vrebava (u zasjedi)« jest, dakle, slika koja predočava personificiranu stvarnost grijeha, i s tim »*robes*/predatorom« povezani su susljedni zamjениčni sufiksi muškoga roda trećeg lica jednine (*təšūqato*; *bo*). Usp. Jan C. GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1–11*, 164.

<sup>25</sup> Usp. Johanna ERZBERGER, *Kain, Abel und Israel. Die Rezeption von Gen 4,1-16 in rabbinischen Midraschim*, 50. Gledati u lice bližnjega i pokazati vlastito lice trebao bi biti znak dobroga odnosa između Kajina i njegova brata. Usp. Ellen VAN WOLDE, *The Story of Cain and Abel: A Narrative Study*, u: *Journal for the study of the Old Testament*, 52 (1991.) 25–41, ovdje: 34.

đu »תַּשׁוּקָה« i »רֹבֵץ« automatski nudi odgovor na pitanje zamjениčnih sufiksa u izričajima תַּשׁוּקָה/tašūqato e בּו/bo. Naime, iz prethodnog tumačenja proizlazi da su ti sufiksi muškoga roda u תַּשׁוּקָה/tašūqato i בּו/bo povezani s participom muškoga roda, tj. s רֹבֵץ. Taj *robes*/predator – kao poimeničeni particip – definira prethodnu hebrejsku imenicu »חַטָּאת/haṭṭa't – grijeh«: »grijeh [je (kao)] *robes*/predator«. <sup>26</sup>

#### 3.4. Četvrta nejasnoća: Koje je kontekstualno značenje riječi vrata – *petah* / פֶּתַח u 4,7b?

Postavlja se pitanje odnosa imenice *petah*/פֶּתַח sa susljednom riječju *grijeh* – חַטָּאת/taṭṭa't. Imenica *petah*/פֶּתַח – vrata/ulaz (*prag*) javlja se 164 puta u Hebrejskoj Bibliji. Neposredan kontekst ukazuje o kojoj vrsti vrata je riječ. Ta imenica redovito se javlja (139 puta) u konstruktivnom stanju (*nomen regens*), poslije koje dolazi imenica (ili posvojna zamjenica) u apsolutnom stanju (*nomen rectum*), a koja precizira vrstu vrata, na primjer: »ulaz/vrata šatora« (Post 18,1), »vrata hrama« (1 Kr 6,33), »vrata kuće« (Izr 9,14).

U Post 4,7b izričaj »na vratima« nije dodatno definiran, tj. nije rečeno o kojoj vrsti vrata je riječ, pa se ponekad pretpostavlja da je i ovdje riječ o konstruktivnom nizu, u kojemu je riječ *petah* u konstruktivnom stanju, dok je riječ חַטָּאת u apsolutnom stanju. Da bi se odnos između *vrata*/פֶּתַח i *grijeha*/חַטָּאת mogao definirati kao konstruktivni niz, potrebno je, ipak, lagano izmijeniti masoretsku vokalizaciju. Umjesto sadašnjeg oblika: חַטָּאת פֶּתַח – *na vratima* [je/stoji] *grijeh* ... trebalo bi stajati: חַטָּאת פֶּתַח – *na vratima grijeha*. <sup>27</sup> Prijevod toga dijela retka (4,7b)

<sup>26</sup> Slično Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 274: »und wenn du nicht gut handelst, ist am Eingang Sünde, als ein Lagernder, und nach dir ist *ihr* [ili još bolje: *sein*] Verlangen«. Da bi se otklonilo postojeće neslaganje u gramatičkom rodu između חַטָּאת (ženski rod), na jednoj, i participa *robes* (muški rod) kao i zamjениčnog sufiksa (*tašūqato*; *bo*), na drugoj strani, postoji i jednostavan prijedlog da se imenica חַטָּאת tumači kao da je muškoga roda. Usp. Victor P. HAMMILTON, *The Book of Genesis. Chapters 1–17*, 227, bilješka 32. Taj se prijedlog temelji na analognom slučaju riječi »חֶלֶה«, koja je morfološki ženskoga roda, ali u Propovjedniku se uporabljuje s muškim oblikom glagola (usp. Prop 1,2.12; 12,9.10).

<sup>27</sup> Usp. Matthew Richard SCHLIMM, *At sin's entryway (Gen 4,7). A reply to C. L. Crouch*, 410. Također Jean L'HOUEUR, *Genèse 2,4b–4,26*, 386: »L'explication la plus simple [...] consisterait à faire de חַטָּאת le génitif de פֶּתַח. [...] Dans cette hypothèse le sujet réel du participe *robes* n'est autre que Caïn.« Taj pretpostavljeni konstruktivni izričaj חַטָּאת פֶּתַח ponekad se tumači u metaforičnom smislu kao »prigoda/razlog grijeha«, a particip *robes* kao da se odnosi na Abela. Ako se prihvati to tumačenje, tada se dobiva sljedeći prijevod: »Ali ako ne činiš dobro: [tada kao] prigoda za grijeh leži/vreba on [tj. Abel]. Međutim, prema tebi [tj. prema Kajinu] je njegova [tj. Abelova] želja.« Taj prijevod shvaća odnos između Abela i Kajina kao analogan odnosu između muškarca i žene (usp. Post 3,16), u smislu



bi u tom slučaju – prema autoru Schlimmu – izgledao ovako: »But if you do not do good, then at sin's entryway (na vratima grijeha) is a robes.«<sup>28</sup>

3.5. *Peta nejasnoća: Tko je subjekt žudnje u izričaju  $wə'ele^yka təšūqato$  / וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ (4,7b)?*

Izričaj »međutim, prema tebi (je) žudnja njegova –  $wə'ele^yka təšūqato$  / וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ« drugi je dio pogodbene rečenice u 4,7b. Taj izričaj opisuje žudnju predatora/*robes*, koji vrebava u zasjedi. Ta žudnja predatora upravljena je prema Kajinu.<sup>29</sup> Predator želi Kajina poput krvoločne zvjери. Riječ je o žudnji koja vodi u smrt. Hebrejska riječ za žudnju –  $təšūqah$ /תְּשׁוּקָה upotrijebljena je također u Post 3,16 da opiše žudnju žene prema muškarcu, a poslije njihova zajedničkog prijestupa.<sup>30</sup>

3.6. *Šesta nejasnoća: Objekt vladanja u izričaju  $timšol-bo$  / תִּמְשׁוֹל-בוֹ i točno značenje  $yiktola$  /תִּקְטֹל/*timšol* (4,7c)?*

Glagol  $mašal$ /מָשַׁל opisuje ono što Kajin treba učiniti u odnosu na predatora/*robes*, tj. on treba vladati nad njim (4,7c: »vladaj nad njim«). Taj isti glagol opisuje također odnos muža prema ženi (3,16: »on će vladati/gospodariti nad tobom«).<sup>31</sup>

---

da je mlađi brat upućen na starijeg brata i da se stariji brat treba brinuti o mlađem bratu. Usp. Jan C. GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1–11*, 164–165.

<sup>28</sup> Autor Schlimm tumači *robes* kao »a croucher«, tj. kao »creature crouching down«. Usp. Matthew Richard SCHLIMM, *At sin's entryway (Gen 4,7). A reply to C. L. Crouch*, 411 i 413. Riječ *vrata* može označavati granicu koja se prekoračuje kada se napušta privatna sfera i kada se ulazi u javnu sferu. U tom smislu riječ *vrata* može biti riskantno mjesto ukoliko se radi o graničnom prijelazu iz nutarnje sigurnosti u prostor izvanjske nesigurnosti i obrnuto (usp. Sef 1,8–9). U metaforičnom smislu riječ »vrata« može također označavati prijelaz od nutarnjeg svijeta osjećaja i razmišljanja na izvanjsko djelovanje. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 289–290.

<sup>29</sup> Jer je žudnja »predatora/*robes*« upravljena prema Kajinu kao plijenu, stoga je teško prihvatiti tumačenje autora Schlimma prema kojem bi »*robes*« imao apotropejsku funkciju, tj. funkciju da upozori Kajina kakvoj opasnosti se izlaže ako uđe na vrata grijeha, odnosno ako se odluči za put zla, za put koji vodi do ubojstva brata. Usp. Matthew Richard SCHLIMM, *At sin's entryway (Gen 4,7). A reply to C. L. Crouch*, 413. Ta slika zvjери koja vrebava želi pokazati da su u čovjeku aktivne snage koje mogu razoriti ljudski život.

<sup>30</sup> Ista riječ  $təšūqah$ /תְּשׁוּקָה upotrijebljena je i u Pjesmi nad pjesmama (7,11), gdje ima pozitivno značenje i opisuje zaručnikovu žudnju za zaručnicom. Ti tekstovi (usp. Post 3,16; 4,7; Pj 7,11) pokazuju da nije ista svaka žudnja, odnosno da kontekst određuje hoće li ta riječ imati pozitivno ili negativno značenje. Također usp. Adalbert REBIĆ, *Kajin i Abel (Post 4,1–16)*, 74–75.

<sup>31</sup> Glagol  $mašal$ /מָשַׁל upotrijebljen je dva puta u prethodnim poglavljima. U Post 1,18 taj glagol opisuje zadaću nebeskih svjetilja da »vladaju« danom i noću (u uređenom svijetu). U Post 3,16 isti glagol opisuje »vladanje/gospodarenje« muškarca nad ženom, a



Kajin se, prema tome, ne treba prepustiti tom predatoru/*robeš* koji vrebava u zasjedi.<sup>32</sup> Naprotiv, Kajin treba »ovladati njime – *timšol-bo* / תִּמְשֹׁל-בוּ.<sup>33</sup>

Taj hebrejski oblik »תִּמְשֹׁל/*timšol*« (2. lice jednine imperfekta/yiktola, konjugacije qal) može biti protumačen u dva ili tri smisla. Taj oblik može biti shvaćen u smislu obećanja (»ti ćeš vladati...«), ili u smislu zapovijedi i obveze (»ti trebaš/moraš vladati...«), ili u smislu poziva (»vladaj nad njim...«).<sup>34</sup> Potrebno je, dakle, tumačiti taj hebrejski oblik ne toliko u vremenskom smislu, nego više u modalnom/načinskom smislu.<sup>35</sup>

Neovisno o tome kako će hebrejski oblik תִּמְשֹׁל biti preveden: ili kao obećanje, ili kao zapovijed, ili kao poziv, važno je uočiti da je Kajin imao mogućnost odabira. Ne samo da nije bilo neizbježno da se požuda predatora domogne Kajina, nego je Kajin štoviše imao mogućnost i bio je dužan oduprijeti se predatoru, odnosno njime ovladati.<sup>36</sup>

---

u kontekstu narušenih međuljudskih odnosa, zbog prethodno počinjenog prijestupa božanske zapovijedi (3,6). U Post 4,7 glagol *mašal*/מָשַׁל može se tumačiti u smislu poziva upućenog Kajinu da vlada nad destruktivnom snagom, koja prijeli da razori odnos među braćom. Usp. Victor P. HAMMILTON, *The Book of Genesis. Chapters 1–17*, 228.

Prema autoru B. Jacobu subjekt glagola *mašal*/מָשַׁל je Kajin, dok je objekt toga glagola Abel. To tumačenje Jacob temelji na Post 3,16, gdje vladanje muškarca nad ženom on tumači u pozitivnom smislu brižne skrbi. Usp. Benno JACOB, *Das Buch Genesis*, 118, 139. Ipak, prema tradicionalnom tumačenju objekt Kajinova vladanja jest grijeh, shvaćen kao personificirana stvarnost. Usp. Johanna ERZBERGER, *Kain, Abel und Israel. Die Rezeption von Gen 4,1-16 in rabbinischen Midraschim*, 51–52.

<sup>32</sup> Grijeh je agresivna moć koja vrebava Kajina. Grijeh je stvarnost koja je jača od Kajina i može ga nadvladati. Grijeh je autonomna stvarnost (usp. Rim 7,17). Grijeh je opasan i stoga ga čovjek treba izbjegavati. U situaciji napetog odnosa među braćom od ključne je važnosti hoće li Kajin kontrolirati svoj osjećaj srdžbe i malodušnosti. Usp. Walter BRUEGGEMANN, *Genesis*, 57.

<sup>33</sup> Usp. Adalbert REBIĆ, *Biblijska prapovijest (Post 1–11). Egzegetsko-teološka obrada prvih jedanaest poglavlja Knjige Postanka s uvodom u Mojsijevo Petoknjžje*, Zagreb, 1972., 199: »Grijeh je kao 'zvijer koja vrebava u zasjedi', ali nad kojom čovjek još uvijek može postati gospodar. [...] Bog koji ljubi čovjeka pozivlje ga da nadvlada grijeh oličan u sotonu kojeg biblijski pisac [...] prikazuje kao zvijer.«

<sup>34</sup> Američki pisac John Steinbeck (1902. – 1968.) i dobitnik Nobelove nagrade za književnost (1962.) govori o Post 4,7, točnije o izričaju »תִּמְשֹׁל-בוּ וְאַתָּה – ali ti vladaj nad njim« u svojem romanu *Istočno od raja* (1952.). Nositelji radnje u romanu raspravljaju o prijevodu tog izričaja koji donosi englesko izdanje Biblije – *The King James Version*: »thou shalt rule over him«. Prema tom engleskom prijevodu Bog obećava Kajinu da će pobijediti grijeh. Na kasnijim stranicama tog romana javlja se novi engleski prijevod tog izričaja u smislu zapovijedi: »do thou rule over him« u *The American Standard Bible*. Pisac preko likova tog romana ukazuje da hebrejski izričaj וְאַתָּה תִּמְשֹׁל-בוּ daje čovjeku mogućnost odabira. Usp. Walter BRUEGGEMANN, *Genesis*, 59.

<sup>35</sup> Kajin nije samo u stanju vladati, nego je također pozvan i dužan vladati nad grijehom koji vrebava u zasjedi. Usp. Georg FISCHER, *Genesis 1–11*, 290–291.

<sup>36</sup> Bog poziva Kajina da vlada nad grijehom. Čovjek je stvoren ne samo da vlada, odnosno gospodari stvorenim svijetom (usp. Post 1,18.26.28) nego je također pozvan da vlada nad grijehom. Usp. Jan C. GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1–11*,

Kajin nije još bio tako duboko upleten u grijeh, da bi njegov predstojeći prijestup bio neizbježan. Naglasak je toga pripovijedanja ne na Kajinu kao tvrdokornom grešniku, nego na Kajinu koji se nalazi pred sudbonosnom egzistencijalnom odlukom. On je mogao odabrati između dvije mogućnosti, između činjenja dobra i nečinjenja dobra. On se trebao odlučiti za prvu mogućnost, za ispravan životni pravac. Ako Kajin nije imao mogućnost odabira, tada ne bi imao smisla Božji poziv upućen Kajinu da nastavi činiti dobro. Da je Kajin uistinu to htio, on je bio u stanju oduprijeti se prijetećoj stvarnosti grijeha kao predatora i njime ovladati. Osobna zajednica (»הַתְּאֵת – ali ti vladaj nad njim«) na početku tog izričaja naglašava upravo Kajinovu osobnu odgovornost i dužnost da pozitivno odgovori na taj Božji savjet i poziv.

#### 4. Pojednostavljeni i usložnjeni odgovor na nejasnoće u Post 4,7

##### 4.1. Pojednostavljeni odgovor na nejasnoće u Post 4,7

Budući da je *grieh* – *ḥaṭṭa't*/חַטָּאת naizgled najproblematičnija riječ u tom retku – problematičan je odnos riječi *ḥaṭṭa't* sa susljednim participom *robes*, zatim sa susljednim zamjeničnim sufiksima (*təšūqato*; *bo*) kao i odnos te riječi s prethodnom riječju *petah* – stoga se ponekad javljaju pretpostavke da je riječ *ḥaṭṭa't* glosa i predlažu ispuštanje te glose, jer bi tada cijeli redak (4,7) postao razumljiviji.

To mišljenje zastupa, primjerice, autorica Crouch i predlaže prijevod cijeloga retka 4,7 bez imenice *ḥaṭṭa't*/חַטָּאת: »Is it not (the case that) if you do well, (your face will) lift, while if you do not do well, a רַבַּר will be at the door? Its desire is for you – but you must master it.« [»Nije li (slučaj da) ako činiš dobro, (tvoje lice će se) podići, međutim ako ne činiš dobro, רַבַּר će biti na vratima? Njegova želja je za tobom – ali ti moraš ovladati njime.«]<sup>37</sup>

Potrebno je, međutim, napomenuti da riječ *חַטָּאת/ḥaṭṭa't* – *grieh* ima vrlo važno značenje upravo u 4,7, zato što se radi o prvoj upotrebi ove riječi u Hebrejskoj Bibliji da opiše čovjekov prijestup.

163. Mudrosni tekstovi opisuju nutarnju borbu kao »vladanje/mašal« nad samim sobom (Izr 16,32), nad svojim nagonom (usp. Sir 21,11), nad svojom ohološću (usp. Ps 19,14). Usp. Luciano MANICARDI, L'omicidio è un fratricidio (Gen 4,1-16), 24.

<sup>37</sup> Tako Carly L. CROUCH, חַטָּאת as Interpolative Gloss. A Solution to Gen 4,7, u: *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*, 123 (2011.) 2, 250–258, ovdje: 256.

#### 4.2. Usložnjeni odgovor na pitanja u Post 4,7

Postoje i prijedlozi da se redak 4,7 učini razumljivijim uz pomoć tzv. poboljšanja, odnosno hipotetskih modificiranja pojedinih riječi i izričaja u hebrejskom tekstu toga retka. Tako je, primjerice, autor Driver predlagao da se infinitiv konstrukt (תִּשָּׂא) promjeni u wayyiqtol (*wattissa*/וַיִּשָּׂא) i da se odmah iza tog wayyiqtola umetne izričaj וַיִּנָּח. Umjesto participa וַיִּנָּח isti autor je predložio da se čita yiqtol (*tirbaš*/וַיִּנָּח). Oblik *timšol*/תִּמְשֹׁל (konjugacija qal) taj autor je promijenio u *timmašel*/תִּמְשֵׁל (konjugacija nifal). Driver je također predložio da se muški rod zamjeničnih sufiksa promijeni u ženski rod.

Prijevod tog »poboljšanog« Driverova hebrejskog teksta u 4,7 glasi: »If thou doest well, dost thou not lift up (thy countenance)? But if thou doest not well, sin will be crouching at the door, and its impulse is towards thee, and thou shalt be ruled by it.« [»Ako činiš dobro, nećeš li podići (tvoje lice)? Ali ako ne činiš dobro, grijeh će vrebati na vratima, i njegova želja (je) prema tebi, i ti ćeš biti ovladan njime.«]<sup>38</sup>

Ipak, sama činjenica da je predloženi prijevod utemeljen na pet »poboljšanja« masoretskog teksta ne čini ga uvjerljivim ni prihvatljivim. Dakle, nije moguće uz pomoć proizvoljnih pretpostavaka riješiti nejasnoće u retku 4,7.<sup>39</sup>

### Zaključak

U zaključku se može reći da Božje pitanje (4,6) i upozorenje (4,7) upućeno Kajinu jasno ukazuju na dva moguća pravca slijeda događaja: 1) Kajin je mogao odlučiti činiti dobro i posljedično zračiti, prosijavati vedrinu; ili 2) on je mogao odlučiti činiti zlo, i posljedično postati plijenom grijeha kao predatora. Božje riječi jasno su dale do znanja Kajinu da susljedni razvoj događaja ovisi o njemu i pozvale su ga da ne dopusti žudnji predatora da se dočepa njega, da ovlada njime.<sup>40</sup>

<sup>38</sup> Usp. Godfrey Rolles DRIVER, Theological and Philological Problems in the Old Testament, u: *The Journal of Theological Studies*, 47 (1946.) 187–188, 156–166, ovdje: 157–160. Također usp. Victor P. HAMMILTON, *The Book of Genesis. Chapters 1–17*, 226, bilješka 27.

<sup>39</sup> Usp. Jan C. GERTZ, *Das erste Buch Mose (Genesis). Die Urgeschichte Gen 1–11*, 150.

<sup>40</sup> Demon je demitologiziran. Taj metaforični jezik opisuje zapravo borbu unutar čovjeka. Tako Luis ALONSO SCHÖKEL, *Dov'è tuo fratello? Pagine di fraternità nel libro della Genesi*, Brescia, 1987, 44. Bog je upozorio Kajina na snagu grijeha koji je poput zvijeri koja vreba u zasjedi i čeka pogodan trenutak da skoči na svoju žrtvu i da se domogne svoga plijena. Slična slika nalazi se u Sirahovoj knjizi 27,10: »Lav vreba svoju lovinu, tako i grijeh one koji čine nepravdu.« Usp. Luciano MANICARDI, *L'omicidio è un fratricidio* (Gen 4,1–16), 23; André WÉNIN, *Caïn. Un récit mythique pour explorer la violence*, 46. Ne činiti dobro početak je pogreške. Potisnuti negativni osjećaji mogu tada izmaknuti kon-

To Božje upozorenje učinilo je Kajina sposobnim da donese ispravnu odluku i da preuzme punu odgovornost za ono što će uslijediti. Kajin je bio upozoren i njemu je bio ponuđen put kojim je mogao izbjeći zamku zla. U biblijskom tekstu nema naznaka da je Kajin već nepopravljivo pogriješio niti da je predstojeće bratoubojstvo bilo neizbježno. On je bio u stanju oduprijeti se porivu gnjeva da učini zlo i umjesto toga odlučiti se za činjenje dobra. Odabir između dobra i zla pripada sferi ljudske slobode i odgovornosti.<sup>41</sup>

Božje riječi upućene Kajinu mogu se razumjeti kao prva božanska pouka upućena čovjeku drugog pokoljenja i ta pouka vrijedi za cijelu Bibliju (usp. Rim 12,21; 1 Pt 5,8). Čovjek je stvoren da vlada, međutim, on sam može postati robom sile zla, tj. robom grijeha.

Nejednakost među jednakima i osjećaj marginalizacije sastavni su dio ljudske egzistencije i čovjek mora naučiti živjeti s tim. Reakcija na nejednakost je zacijelo neizbježna. Međutim, kontroliranje te reakcije je moguće. Zbog toga je Kajin u cijelosti odgovoran. Ne htjeti prihvatiti razlike, znači krenuti putom sukoba, a taj put, u ekstremnim situacijama, može dovesti do prolijevanja krvi, tj. do uklanjanja bližnjega nasiljem.<sup>42</sup>

Već sljedeći redak u tom pripovijedanju (4,8) pokazat će da Kajin nije prihvatio Božje upozorenje u 4,7. Očito, Kajin »se nije osvrnuo« na Božje riječi, odnosno Kajin je odbacio Božji savjet jer u sljedećem retku se događa bratoubojstvo: Kajin ubija brata Abela (4,8). Drugim riječima, Kajin nije uspio obuzdati svoju srdžbu i nije uspio oduprijeti se grijehu kao predatoru, nego je naprotiv

---

trolu i poprimiti oblik zle demonske moći koja je u stanju ovladati Kajinom. Usp. Horst SEEBASS, *Genesis I: Urgeschichte* (1,1 – 11,26), Neukirchen-Vly, 1996., 153.

<sup>41</sup> Kajin je prikazan kao osoba koja je u stanju razlikovati između dobra i zla. Riječ je, dakle, o načelno pozitivnom vrednovanju Kajina. Usp. Hee-Sook BAE, *Bin ich Hüter meines Bruders? Eine Überlegung zur Stellung Kains in Gen 4,1-16*, 375. Također usp. Celestin TOMIĆ, *Prapovijest spasenja*, Zagreb, 1977., 196: »Čovjek može činiti dobro: 'raditi pravo' i 'vedrinom odsijevati', ili pak činiti zlo, biti prignut, oboren i žalostan. Napast pisac predočuje kao 'zvijer na pragu' što vreba na čovjeka. Ali tu je Božji glas – glas savjesti: 'Još mu se možeš oduprijeti!' Čovjek [...] mora otjerati 'zvijer s praga' svoga srca i raditi pravo, vedrinom odsijevati.«

<sup>42</sup> Činjenica da je Bog pogledao na žrtveni prinos jednoga brata, ali da nije pogledao na žrtveni prinos drugoga brata, želi reći da je ta činjenica povezana sa sferom Božje vrhovne vlasti. Čovjek nije u stanju to razumjeti niti je u stanju to promijeniti. To znači da su razlike, pa čak i nejednakosti među ljudima, sastavni dio ljudske egzistencije. Iz toga proizlazi, nadalje, da čovjek treba naučiti živjeti s tim razlikama i nejednakostima. Ono u čemu ljudi ne bi trebali biti različiti i u čemu bi trebali biti jednaki jest njihovo ustrajavanje u činjenju dobra (4,7). Ne mogu svi ljudi imati istu boju kože niti isti stas, niti istu životnu dob. Međutim, svi ljudi mogu činiti dobro, mogu ustrajavati u činjenju dobra, u vršenju Božje volje. Stvoritelj to očekuje od njih i tada će lica ljudi biti podignuta i prosijavat će vedrinom. Usp. Anto POPOVIĆ, *Krv brata tvoga vapije meni*. Knjiga Postanka 4,1-16, 53, bilješka 16.

demonska moć zla ovladala Kajinom pretvorivši ga u svoje oruđe smrti. Kajin je »pustio da zvijer zavlada u njemu« i posljedično tomu sam je postao zvijer.<sup>43</sup> Na iskustvo vlastite marginalizacije i na osjećaj osobne zapostavljenosti Kajin je odgovorio nasilnim uklanjanjem bližnjega.<sup>44</sup>

### Summary

#### »IF YOU DO GOOD, YOU RADIATE SERENITY« (Gen 4:7a)

#### TEXTUAL DIFFICULTIES AND THE THEOLOGICAL MESSAGE OF THE BOOK OF GENESIS 4:7

Anto POPOVIĆ

Franciscan School of Theology – Sarajevo  
Aleja Bosne Srebrene 111, BiH – 71 000 Sarajevo  
anto.popovic@gmail.com

*The focus of this article is on an analysis of problematic Hebrew words and expressions in Gen 4:7. It is important to integrate these problematic expressions into a wider whole, which is why immediately after the Introduction the author presents transcription and interlinear translation of not only verse seven but also verse six (4:6-7), since they form together a whole. After that, God's question and warning in 4:6-7 are put in the immediate context of the narrative that leads to fratricide (4:1-8). This is followed by an analysis of six unclear points in Gen 4:7 winding up with one simplified and one complex interpretation of these unclear points in Gen 4:7. The article ends with the conclusion about the theological message of Gen 4:7.*

Keywords: *to do good – heṭib/הֵטִיב (yaṭab/יָטַב), to lift up (one's face) – sa'et/שָׂאֵת, predator – robeš/רֹבֵשׁ, his longing – tašūqato/תַּשׁוּקָתוֹ, rule over him – timšol-bo/תִּמְשֹׁל-בּוֹ.*

<sup>43</sup> Usp. Celestin TOMIĆ, *Prapovijest spasenja*, 197: »Jer je od Zloga, umori svoga brata« (usp. 1 Iv 3,12a).

<sup>44</sup> Snaga i energija koja je trebala biti upravljena na ovladavanje grijehom/predatorom, postala je, međutim, okrutnost upravljena protiv bližnjega. Tako Luciano MANICARDI, *L'omicidio è un fratricidio* (Gen 4,1-16), 24.